

**Міністерство освіти і науки України
Одеська національна академія харчових технологій**

ГУРІНА ОЛЕНА ВАЛЕНТИНІВНА

УДК: 331.102.344

**ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В
УМОВАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса - 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства ім. Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант - доктор економічних наук, професор
ІРТИЩЕВА Інна Олександрівна,
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова,
завідувач кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ТРАНЧЕНКО Людмила Володимирівна,
Уманський національний університет садівництва,
завідувач кафедри туризму та готельно-
ресторанної справи;

доктор економічних наук
ВОЙТ Сергій Миколайович,
ДП «Виробниче об'єднання Південний
машинобудівний завод ім. О.М. Макарова»,
генеральний директор;

доктор економічних наук, доцент
ШАПОШНИКОВ Костянтин Сергійович,
Причорноморський науково-дослідний інститут
економіки та інновацій,
директор.

Захист відбудеться **02 листопада 2018 р. о 10⁰⁰ годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий **02 жовтня 2018 р.**

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Крупіца І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з базових передумов поступової інтеграції України до Європейського союзу є вирішення проблем адаптації до соціальних стандартів ЄС. Прагнучи стати членом європейського співтовариства, Україна повинна чітко осмислювати необхідність зміни пріоритетів соціальної політики та формувати власну модель соціального розвитку з урахуванням її адаптації до сучасних тенденцій, дотримуючись при цьому базових європейських принципів справедливості, уникнення дискримінації та забезпечення сталого розвитку. Перебуваючи у складних соціально-економічних умовах, що посилюються військовими діями на Сході, анексією Криму та втратою значної частини економічного й людського потенціалу, основними завданнями соціалізації економічного розвитку є формування дієвої системи соціального захисту, боротьба з бідністю й розвиток людського капіталу на основі соціального консенсусу і балансу між різноспрямованими цілями соціального забезпечення й економічної ефективності господарюючих суб'єктів. У зв'язку з цим дослідження досвіду країн ЄС, що спрямовані на формування наукового підґрунтя для розроблення ефективної моделі соціального розвитку населення України не втрачають своєї актуальності.

Проблемами соціально-економічного розвитку регіонів займалися багато вчених, серед яких О. Білорус, З. Варналій, В. Варцаба, І. Вахович, С.Войт, В.Геєць, З.Герасимчук, Б. Данилишин, Я. Жаліло, І. Заблодська, І. Іртищева, Т.Коритько, Б. Лавровський, Д. Лук'яненко, Ю. Павленко, О.Павлов, Ю.Пахомов, В. Поліщук, В.Ткач, Л.Транченко, Н. Сментина, Л.Стрижеус, А.Чернихівська, А.Чистобаєва, В. Чужиков, К.Шапошников, О.Шевченко та багато інших. За результатами наукових досліджень вище перерахованих вчених, здійснено формування вагомого науково-методологічного обґрунтування теоретико-методологічних аспектів економічного розвитку регіонів, проте багатогранність та особливість даного питання в умовах соціалізації доводить необхідність додаткових досліджень економічного розвитку регіонів, що і підтверджує актуальність обраної тематики та дає підстави обґрунтувати мету, завдання та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Отримані автором наукові результати, розроблені теоретико-методологічні положення й висновки відповідають тематиці науково-дослідних робіт Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка, зокрема темам: «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.) та «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.), у межах яких розроблено концептуальні засади оцінювання ефективності соціальної політики в регіонах з позиції задоволення базових соціальних потреб, їх впливу на формування й

розвиток людського потенціалу у контексті теорії мотивації та розвинуто відповідний розрахунково-аналітичний інструментарій й алгоритм оцінки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формування теоретико-методологічних та прикладних засад економічного розвитку регіону в умовах соціалізації та удосконалення стратегічних напрямів формування територіально-галузових структур в умовах соціалізації.

Для досягнення поставлені й виконані такі основні *завдання*:

- обґрунтувати сутність та основний категоріальний апарат соціалізації економіки;
- обґрунтувати теоретичні аспекти формування конвергентного розвитку в умовах соціалізації;
- систематизувати підходи до оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації;
- сформулювати передумови й напрями розвитку моделі конвергентного регіонального розвитку;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети міжрегіональні взаємодії в умовах соціалізації економіки;
- охарактеризувати тенденції змін показників соціально-економічного розвитку та здійснити комплексну оцінку соціально-економічного потенціалу регіонів України;
- розробити методичний інструментарій дослідження залежності процесів соціального розвитку регіонів від факторів національного рівня;
- обґрунтувати концептуальні засади та розвинути аналітичний інструментарій оцінювання ефективності соціальної політики регіону;
- з'ясувати особливості формування та реалізації соціальної політики у країнах ЄС з метою виявлення перспективних напрямків адаптування кращого досвіду соціального розвитку країн у вітчизняну практику;
- розвинути концептуальні підходи до формування та реалізації стратегії соціалізації економічного розвитку регіону;
- розглянути інноваційні засади соціалізації регіонального розвитку та запропонувати шляхи їх імплементації в процеси управління соціальними розвитком регіону умовах трансформації соціально-економічних систем;
- удосконалити науково-практичні підходи до формування та реалізації стратегічних планів соціального розвитку регіону.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку соціально-економічних систем регіону.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні імперативи, методичні та науково-практичні підходи до формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є наукові положення економічної теорії, теорій регіонального та соціалізації, праці вітчизняних науковців та зарубіжних дослідників в сфері регіонального соціально-економічного розвитку.

Дисертаційна робота здійснено з використанням загальнонаукових та

економіко-статистичних методів: аналізу та синтезу – для всебічного вивчення процесів регіонального економічного розвитку; систематизації – для оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації; статистичні – для оцінки тенденцій змін показників соціально-економічного розвитку та здійснити комплексну оцінку соціально-економічного потенціалу регіонів України; прогнозування – для оцінювання ефективності соціальної політики регіону, процесів фінансового забезпечення соціального розвитку регіонів в умовах децентралізації; комп'ютерної обробки, графічного представлення та аналізу інформації за допомогою програм Microsoft Excel- для обґрунтування відповідних стратегічних програм соціальної політики регіону.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, звітні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, інших міністерств і відомств, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали конференцій і семінарів, монографії, збірники та наукові статті; інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі викладено теоретико-методологічні засади і практичні рекомендації щодо формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації. Найбільш важливими науковими результатами, що характеризуються новизною, є наступні положення:

вперше:

- запропоновано концептуальні підходи та розроблено модель формування і реалізації стратегії соціалізації економічного розвитку регіону, що розкриває її зміст, основні складові (пріоритети, проекти та політика у сфері соціального забезпечення економічного розвитку територій), а також місце у стратегії соціально-економічного розвитку, що дозволяє визначати найбільш ефективне поєднання інструментів та методів реалізації стратегічних цілей регіону в умовах сучасних змін;

- обґрунтовано концептуальні засади оцінювання ефективності соціальної політики в регіонах з позиції задоволення базових соціальних потреб, їх впливу на формування й розвиток людського потенціалу у контексті теорії мотивації та розвинуто відповідний розрахунково-аналітичний інструментарій й алгоритм оцінки, використання якого дозволяє здійснювати порівняльний аналіз, моніторинг та міжрегіональне співставлення ефективності управління соціальними процесами на різних рівнях агрегування;

- розроблено методичний інструментарій дослідження рівня залежності процесів соціального розвитку у регіоні від дії факторів національного рівня на основі порівняльної оцінки відповідних структурних зрушень та тенденцій їх розвитку на мезо- і макрорівнях, що дозволяє: ідентифікувати проблеми соціального розвитку регіонів; визначати рівень соціальної конвергенції між регіонами у розрізі визначеного переліку показників соціального становища та ключові детермінанти регіонального зростання в умовах соціалізації;

удосконалено:

- наукове тлумачення поняття «соціалізація», яке відрізняється з-поміж

існуючих тим, що визначається як процес оптимізації державного регулювання на основі створення системи інституцій здатних забезпечити пріоритетність соціальних цілей в розвитку держави, де чітко обґрунтовано сукупність взаємозв'язків між державою, її інституціями та індивідами. В свою чергу, на регіональному рівні головною метою соціалізації економіки є створення підвалин для реалізації якісних зрушень в системі споживання різних категорій населення, структурі попиту та пропозиції, якісних на кількісних умовах життя населення;

- підходи до реалізації процесу соціалізації економіки регіонального рівня через узгодження і координацію індивідуальних та суспільних інтересів за допомогою вироблених суспільством норм і цінностей у напрямі досягнення економікою регіону суспільного оптимуму та підвищення соціального добробуту. Це дозволить представити основні шляхи і результуючі фактори соціалізації регіонів на основі зміни домінанти з економічного відтворення на категорію соціального відтворення;

- методологічний базис формування моделі регіонального розвитку в умовах соціалізації економіки побудова якого базується на зростанні ролі інформації та знань, що на відміну від традиційних, спирається на загальні цінності розуму, гуманізму, справедливості та вимагає по-новому розглядати й суб'єкти економічної системи;

- класифікацію факторів впливу на формування сучасного стану економічного розвитку регіонів України, що відрізняється наявністю двох груп складових: дестимулятори (пов'язані із неврегульованістю політичної ситуації й низьким рівнем соціального захисту населення) та стимулятори (пов'язані з реформами децентралізації, зростанням повноважень, відповідальності та можливостей місцевих громад);

- ключові пріоритети та інструменти розвитку системи управління соціальними процесами в Україні, які на відміну від інших містять напрямки: забезпечення прав людини та рівноправного доступу до державних послуг (освіти, культури, охорони здоров'я); забезпечення соціальної справедливості; пріоритетне інвестування в людський розвиток; сприяння зайнятості населення та розвитку підприємництва, що базуються на імплементації кращого Європейського досвіду у сфері формування та реалізації соціальної політики;

- систему критеріїв та показників оцінювання ефективності реалізації соціальної політики в регіонах, що на відміну від існуючих, базуються на врахуванні мотиваційних чинників формування, розвитку та реалізації людського потенціалу, згруповані за реалізації основних груп потреб населення та ідентифікуються за такими результативними елементами: відтворення населення, соціальна безпека, соціальні умови, соціальний розвиток та людський розвиток;

- трактування поняття «стратегії соціалізації регіону», що, на відміну від відомих, розглядається у роботі як унікальне поєднання нормативно-правових, організаційно-адміністративних, гуманітарно-пропагандистських, економічних та науково-технічних заходів, комплексна реалізація яких сприятиме

досягненню цілей соціального розвитку, відтворення населення та забезпечення високої якості життя й вирішенню соціальних проблем регіону у довгостроковій перспективі;

- понятійно-категорійний апарат фінансового механізму забезпечення соціально-орієнтованого розвитку, що розглядається як комплексна система горизонтальних та вертикальних фінансових відносин щодо формування оптимально поєднаних та економічно збалансованих джерел і напрямків фінансування соціальних потреб населення у відповідності з державними стандартами та цілями соціально-економічного розвитку регіону і, на відміну від традиційної, передбачає впровадження відповідних нормативів, стандартів та принципів партисипативної участі громадян у процесах формування регіональних соціальних програм і контролю розподілу бюджетних коштів на їх реалізацію;

набули подальшого розвитку:

- підходи щодо регулювання регіонального розвитку через застосування до вивчення міжрегіональних взаємодій теорій просторового обміну товарами, послугами і факторами виробництва, розробленими для відкритої національної економіки та застосування часткових теорій розміщення виробництва, просторового розвитку економіки та регіонального розвитку. Відповідно до цього наповнюється новим змістом і індикатор ефективності виробництва – економічна ефективність втрачає свою пріоритетність – домінантою стає соціально-економічна ефективність;

- оцінка рівня соціально орієнтованого розвитку, через використання системи показників згрупованих за групами економічного та соціального розвитку регіону, що дозволяють у повній мірі оцінити основні критерії, а саме співставність економічної ефективності та соціальної справедливості у розподілі ВВП, забезпечення відтворення соціально-економічної системи та її соціально-економічної безпеки, оцінка рівня конкурентоспроможності регіону.

- визначення механізмів фінансового забезпечення соціального розвитку регіонів в умовах децентралізації та шляхи їх оптимізації за рахунок розширення повноважень місцевих органів влади у сфері фіскальної політики та диверсифікації джерел неподаткових надходжень, оптимізації механізмів соціального забезпечення на основі впровадження адресної допомоги та концентрації на визначених потребах і пріоритетах соціального розвитку територій;

- науково-практичні підходи до формування і реалізації стратегічних планів соціального розвитку регіонів, що, на відміну від традиційних базуються на засадах реінжинірингу і передбачають міжфункціональну координацію та узгодження соціальних цілей і робіт.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості практичного втілення запропонованих рекомендацій щодо оцінювання ефективності соціальної політики в регіонах з позиції задоволення базових соціальних потреб та щодо розробки стратегічних напрямів соціального розвитку регіонів. Розроблено концептуальні основи формування

політики структурної економічної оптимізації розвитку регіонів в умовах соціалізації.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у роботі, схвалені та використовуються у практичній діяльності профільних організацій, відомств та управлінь. Концептуальні підходи до формування і реалізації стратегії соціалізації економічного розвитку регіону використовуються Регіональним фондом підтримки підприємництва в Миколаївській області (довідка № 18/60 від 22.06.2016 р.). Результати дослідження щодо розробки стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку використовуються Бюро регіонального розвитку, КП Одеської обласної державної адміністрації (довідка № 662 від 21.10.2016 р.), Херсонською обласною радою (довідка № 72-162-355/117 від 27.11.2017 р.), Управлінням інфраструктури Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка № 216-02 від 19.02.2018 р.) та Миколаївським обласним фондом розвитку і підтримки громадських ініціатив (довідка № 40 від 14.02.2018 р.). Методологічний інструментарій оцінки соціально-економічного потенціалу впроваджений в навчальний процес Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського (довідка №1/25-30 від 15.02.2018 р.).

Особистий внесок дисертанта. Всі наукові результати, викладені в дисертації належать автору особисто. З наукових публікацій, що у співавторстві, використані лише ті матеріали, які є результатом особистої праці здобувача. Робота не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація результатів дисертації. Найбільш вагомі теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації дисертаційного дослідження апробовано на численних науково-практичних конференціях найважливішими серед яких є: IV Міжнародна науково-практична конференція «Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств» (м. Дніпропетровськ, 23-24 грудня 2015 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Глобальний економічний простір: Детермінанти розвитку», (15 грудня 2017 р., м. Миколаїв); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні напрями розвитку ринкової економіки на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості», (6 квітня 2018 р., м. Запоріжжя); II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Фінансове регулювання зрушень у економіці України», (18 квітня 2018 р., м. Мукачево); I Міжнародна науково-практична конференція «Трансформація національної економіки в контексті реалізації євро інтеграційної стратегії», (24 травня 2018 р., м. Миколаїв); International scientific conference «The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization», Part I, (May 25, 2018. Greenwich); Міжнародна науково-практична конференція [Модернізація та суспільний розвиток економіки держави та регіонів], (25-26 травня 2018 р., м. Київ); щорічні конференції професорсько-викладацького складу Харківському національному технічному університеті сільського господарства ім. Петра Василенка (Харків, 2015-2018 рр.) та Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського (Миколаїв, 2015-2018 рр.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 29 наукових праць загальним обсягом 38,1 авт. арк., з яких особисто автору належить 31,1 авт. арк. Із них: 1 одноосібна монографія, 21 стаття у наукових фахових виданнях, у т.ч. 13 – у виданнях України, що внесено до міжнародних наукометричних баз, 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків і списків використаних джерел до кожного розділу. Основний обсяг дисертації становить 370 стор. комп'ютерного тексту, який містить 37 таблиць і 48 рисунків, 5 додатків – на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні аспекти формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації» досліджена сутність та категоріальний апарат соціалізації економіки, встановлені теоретичні аспекти формування конвергентного розвитку в умовах соціалізації, обґрунтовані підходи до оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації.

Проведений монографічний аналіз терміну «соціалізація» довів, що нам більше імпонують думки авторів, що визначають соціалізацію довготривалим процесом, в якому задіяна складна сукупність взаємозв'язків між державою, її інституціями та індивідами. Досліджуючи цю категорію доцільно розглядати її саме як процес, що відбувається в межах економічної системи. І керуючись тими тенденціями, що склалися в сучасному суспільстві щодо формування основ добробуту населення, вважаємо доречним тлумачити соціалізацію економіки як процес оптимізації державного регулювання на основі створення системи інституцій здатних забезпечити пріоритетність соціальних цілей в розвитку держави. Відповідно головною метою соціалізації економіки на макро та мезо рівні є створення підвалин для реалізації якісних зрушень в системі споживання різних категорій населення, структурі попиту та пропозиції, якісних на кількісних умовах життя населення.

На нашу думку процес соціалізації економіки регіонального рівня полягає в узгодженні і координації індивідуальних та суспільних інтересів за допомогою вироблених суспільством норм і цінностей у напрямі досягнення економікою регіону суспільного оптимуму та підвищення соціального добробуту. Зроблено спробу поєднати ключові позиції регіонального розвитку з специфікою протікання економічних процесів в умовах соціалізації. Відповідно процес переходу регіону на засади соціалізації повинен протікати через систему певних заходів. Нами представлено нами концептуальну модель переходу економічного розвитку регіонів на засади соціалізації, в якій представлено основні шляхи і результуючі фактори соціалізації регіонів на основі зміни домінанти з економічного відтворення на категорію соціального відтворення.

Дослідження показали, що потрібно поєднувати ключові позиції регіонального розвитку з специфікою протікання економічних процесів в умовах соціалізації. Відповідно процес переходу регіону на засади соціалізації

повинен протікати через систему певних заходів. Це представлено в концептуальній моделі переходу економічного розвитку регіонів на засади соціалізації (рис. 1), в якій представлено основні шляхи і результуючі фактори соціалізації регіонів на основі зміни домінанти з економічного відтворення на категорію соціального відтворення.

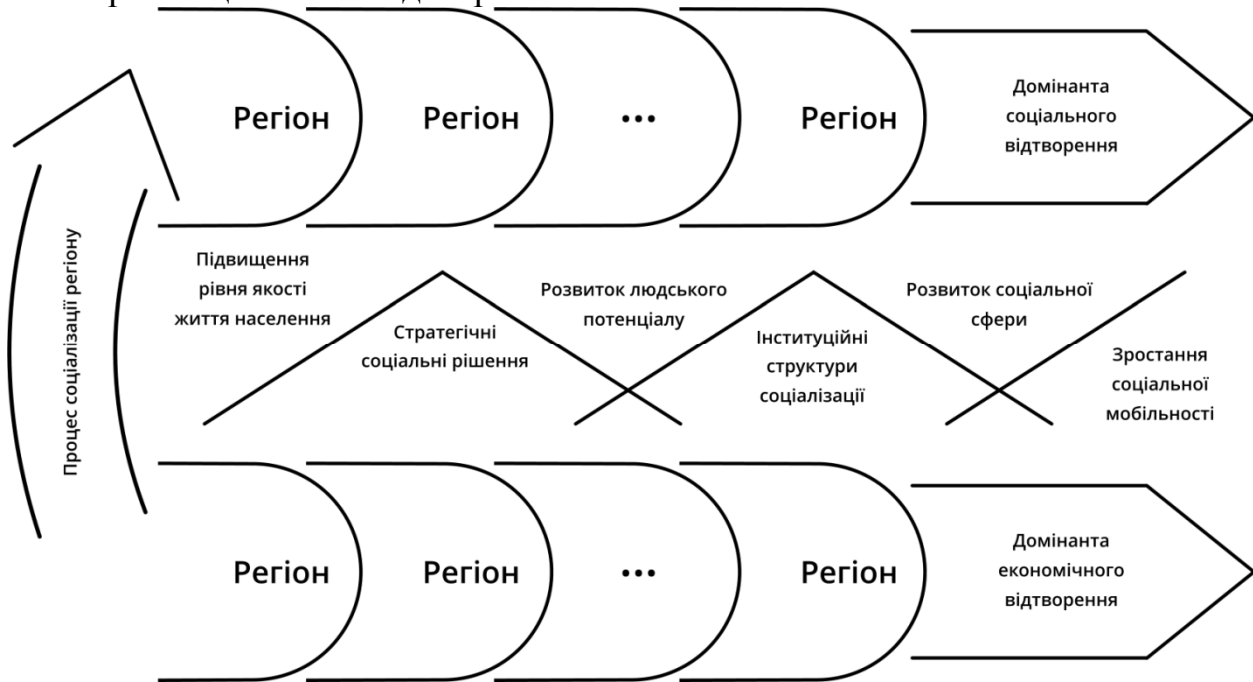

Рис. 1 - Концептуальна модель переходу економічного розвитку регіонів на засади соціалізації (авторська розробка)

Доведено, що конвергентна модель регіонального розвитку – це система збалансованих і узгоджених інтересів і дій урядових, регіональних і підприємницьких суб'єктів управління виробничою і соціальною, фінансовою та інвестиційною сферами регіональної економіки, спрямованих на оптимізацію пропорцій капіталу, зайнятості, продукту і грошей із метою забезпечення їх збалансованого і стабільного розвитку. Схематично конвергентну модель розвитку регіонів можна представити у факторно–результуючій єдності: суб'єкти – уряд; регіональні державні адміністрації; підприємства регіону; кадрове забезпечення і спосіб мислення управлінців; політика структурних трансформацій; інвестиції власні і зарубіжні; очікувані результати – виробничі і фінансові, табл.1.

Формування конвергентної моделі розвитку України і її регіонів потребує цілеспрямованої політики і єдності всіх суб'єктів її реалізації – уряду, обласних державних адміністрацій, підприємств і організацій, що в них розміщені. Таким чином, можемо стверджувати, що конвергентна модель регіонального розвитку – це система збалансованих і узгоджених інтересів і дій урядових, регіональних і підприємницьких суб'єктів управління виробничою і соціальною, фінансовою та інвестиційною сферами регіональної економіки, спрямованих на оптимізацію пропорцій капіталу, зайнятості, продукту і грошей із метою забезпечення їх збалансованого і стабільного розвитку.

Таблиця 1 - Схема конвергентної моделі розвитку регіону

Суб'єкти	Кадрове забезпечення і спосіб мислення	Політика реструктуризації	Інвестиції	Очікувані результати	
				виробничі	фінансові
Уряд	Підбір кадрів з управління макроекономічними фінансовими та інвестиційними процесами	Програмування і стратегічне планування розвитку України і її регіонів	Формування інноваційно-інвестиційних ресурсів і гарантій їх захисту	Зростання продуктивної віддачі праці і капіталу й ефективності виробництва продукту	Стабілізація цін, зниження рівня дефіцитів бюджету країни
Обласні державні адміністрації	Підбір кадрів з управління регіоном, фінансами та інвестиціями в регіоні	Формування цільових регіональних програм розвитку галузей і вільних економічних зон	Інвестування регіонального наукового потенціалу і спеціалізації виробництв	Зростання виробництва валового регіонального продукту і зниження витрат	Стабілізація цін, зниження безробіття, зростання доходів до бюджету і зниження його дефіциту
Підприємства, корпорації	Підготовка і залучення фахівців з управління підприємствами, корпораціями, кооперативами	Розроблення бізнес-планів розвитку підприємств в умовах конкуренції	Інвестування реструктуризації капіталу, праці і продукту та захисту природи	Зростання віддачі інвестицій, приріст виробництва продукту і доданої вартості	Зниження проміжного споживання, зростання доданої вартості і маси валового продукту

Для оцінки рівня соціально орієнтованого розвитку вважаємо за доцільне використовувати систему показників згрупованих за групами економічного та соціального розвитку регіону. Розглянуті окремі методичні підходи до оцінки рівня розвитку регіону в умовах соціалізації не дозволяють у повній мірі оцінити основні критерії, а саме співставність економічної ефективності та соціальної справедливості у розподілі ВВП, забезпечення відтворення соціально-економічної системи та її соціально-економічної безпеки, оцінка рівня конкурентоспроможності регіону. Таким чином, в Україні необхідна цілеспрямована політика щодо зменшення територіальних розбіжностей розподілу економічних і соціальних ресурсів між регіонами України.

У другому розділі **«Методологічні основи формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації економіки»** обґрунтовані передумови й напрями розвитку моделі конвергентного регіонального розвитку, досліджений методологічний базис формування моделі розвитку в умовах соціалізації економіки, визначені стратегії пріоритети міжрегіональної взаємодії в умовах соціалізації економіки.

Визначено, що сучасна інтеграція економіки з іншими галузями суспільних наук, головним чином психологією та соціологією, відносить конвергенцію до процесу взаємного уподібнення країн, враховуючи сфери існування індивіда і суспільства. Простір функціонування індивіда і суспільства складається з:

біологічної сфери і природи, що охоплює природні умови, в яких протікає життя, тривалість життя, якість природного середовища; матеріальної сфери (економічної та споживчої), пов'язаної в тому числі з рівнем і структурою споживання, доходів, а також продуктивності на душу населення, економічною зрілістю держави та усталеною системою формальних інститутів, що забезпечують, наприклад охорону життя й правову систему (яка стосується власності, свободи, працівників і роботодавців); інтелектуальної сфери, про яку свідчить рівень знання (рівень і структура освіти), технології (рівень розвитку дослідного сектору та інновацій); духовної і суспільної сфери, яка охоплює аксіологічну систему, тобто усталені моральні цінності, етику, неформальні норми суспільного життя; сфера політики. Саме тому в інтердисциплінарному підході до конвергенції її можна ототожнювати з подібністю в окремих сферах існування індивіда і суспільства. Відповідно, можна говорити про розробку напрямів розвитку моделі конвергентного регіонального розвитку через взаємодію індивіда і суспільства, рис. 2.

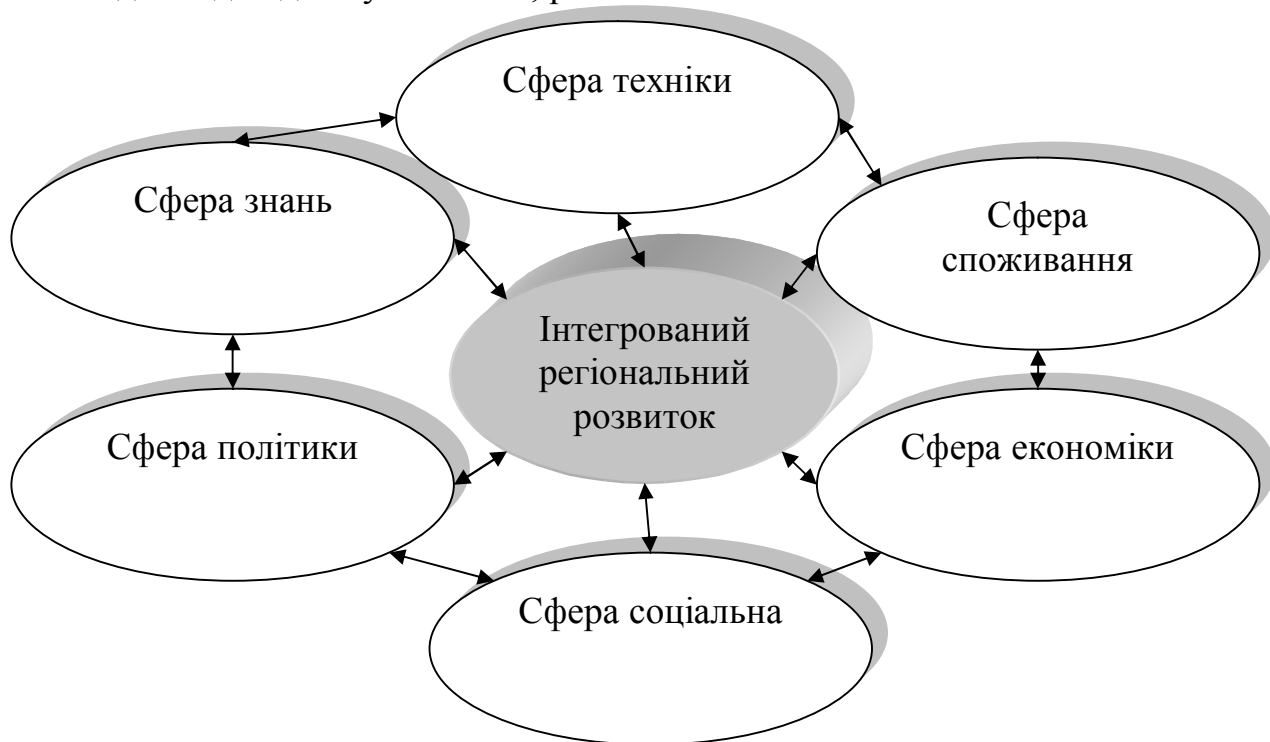

Рис. 2 - Сфери існування індивіда і суспільства в контексті інтегрованого регіонального розвитку

У макроекономічному трактуванні відповідні перспективи для визначення поняття конвергенції відкривають міркування щодо економічної системи регіонального рівня. Якщо в економічній системі будь-якого регіону виділяється сфера регулювання, а також реальна сфера економіки, то конвергенцію економічних систем слід розуміти як уподібнення, що відбувається в обох цих сферах. Крім того існують підстави для розрізнення конвергенції сфер регулювання, а також конвергенції сфер реальних економік і відокремлення сфери політики.

Доведено, що у рамках конвергенції регіонального розвитку можна

розглядати також номінальну конвергенцію. В економічному аналізі, що стосується розвитку грошових ринків, в основному в європейських країнах, цей вид конвергенції пов'язаний насамперед з критеріями конвергенції, що були сформульовані у Маастрихтському договорі Європейського Союзу. Саме він орієнтується на досягнення подібності між країнами ЄС у сфері рівнів інфляції, відсоткових ставок, а також грошових агрегатів.

Регіональна політика ЄС найкраще може бути означена як тематично впорядкована, визначена об'єднуючим (наднаціональним) осередком діяльність, що має на меті за допомогою комплексу правових та фінансових інструментів усунення диспропорцій в економічному і соціальному розвитку регіонів у ЄС, а також забезпечення збалансованого зростання всіх його територій зі збереженням внутрішньої господарської та соціальної єдності. Представлений механізм реалізації регіональної політики країн ЄС відображає взаємодію визначених інструментів з метою перетворення ресурсів на вході у систему із подальшим їх перетворенням на очікувані результати, тобто на досягнення встановлених цілей регіональної політики, рис. 3.

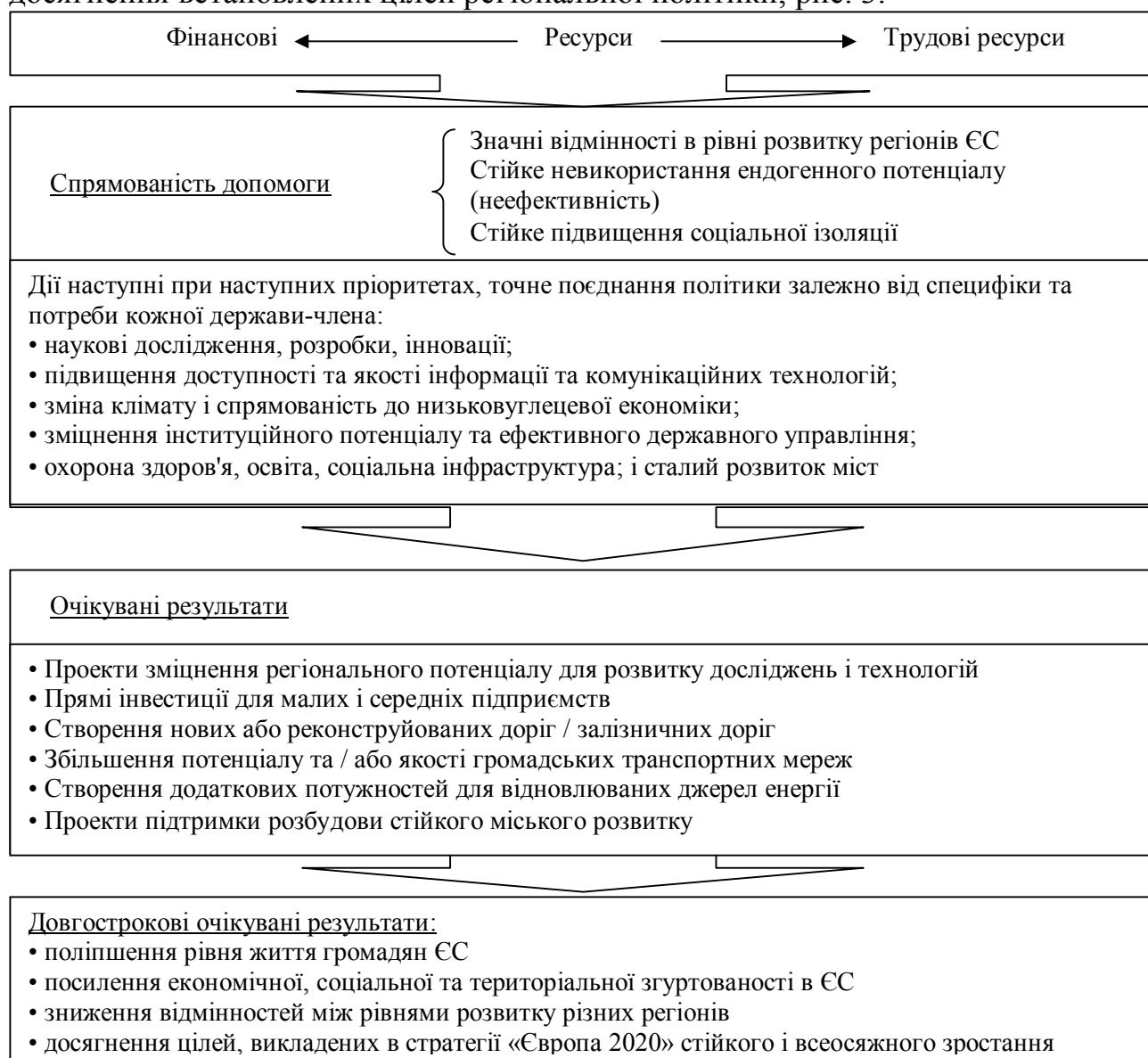

Рис. 3 - Механізм реалізації регіональної політики країн ЄС

Розглянуто проблему економічного добробуту крізь призму людського фактору, що дозволяє побачити не примітивну, одновимірну, а складну багатоелементну мотивацію суб'єктів в економіці, прогнозувати й ефективно регулювати її розвиток. Слід зауважити, що процес формування національного добробуту є циклічним явищем, для нього характерна спіралеподібна форма відновлення в динаміці. При цьому відтворення циклу може бути простим, звуженим і розширеним. Просте відтворення характерне для умов сталого, розширене – для прогресивного розвитку економіки, а звужене – для економічної депресії.

Доведено, що за відсутності загальної теоретичної парадигми методологія дослідження регулювання регіонального розвитку, як правило, побудована на двох підходах. Перший – застосування до вивчення міжрегіональних взаємодій теорій просторового обміну товарами, послугами і факторами виробництва, розробленими для відкритої національної економіки. Другий – застосування часткових теорій розміщення виробництва, просторового розвитку економіки та регіонального розвитку.

Поєднуючи теоретичні та практичні дослідження слід зазначити, що існують дві методологічні конструкції, що визначають співвідношення економічного і соціального у суспільному житті. Згідно з логікою соціальні відносини підпорядковуються економічним домінантам і є похідними від них. Протилежний підхід пов'язаний з визначенням соціального як «вищої інстанції» стосовно економічних відносин.

Слід враховувати й те, що система соціальних, психологічних, моральних та етичних відносин, є набагато складнішою від економічних взаємин. Ця складність пов'язана з багатоцільовою визначеністю соціального, тоді як економіка за своєю суттю моносистемна. Зрештою, вона підпорядковує свої детермінанти одно цільовим визначенням – отриманню «більшого за менше». У цьому сенсі домінантність соціального – це шлях не спрощення, а суттєвого ускладнення всієї системи суспільних, в тому числі й економічних, відносин.

У третьому розділі «Міжрегіональна диференціація економічного розвитку в Україні та її вплив на рівень соціалізації» проведена комплексна оцінка соціально-економічного потенціалу регіонів, здійснено визначення міжрегіональних нерівностей економічного розвитку, встановлений рівень соціалізації регіонів України.

Дослідження показали, що зменшення загальної чисельності населення є результатом загалом негативної динаміки демографічних процесів, зумовлених змінами природних та міграційних складових деморозвитку країни та її регіонів. За досліджуваний період 2010-2017 рр. для трьох областей Причорноморського регіону разом характерне зменшення чисельності постійного населення на 81678 осіб. У Миколаївській області відбулося найбільше зменшення постійного населення. В гендерному розрізі вирізняється Одеська область, в якій відбулося зростання населення чоловічої статі за досліджуваний період, а щодо чисельності населення жіночої статі, то характерним є зменшення чисельності жінок в усіх трьох областях Причорноморського регіону.

Зменшення загальної чисельності населення є результатом загалом негативної динаміки демографічних процесів, зумовлених змінами природних та міграційних складових деморозвитку країни та її регіонів. За досліджуваний період для трьох областей Причорноморського регіону разом характерне зменшення чисельності постійного населення на 81678 осіб. У Миколаївській області відбулося найбільше зменшення постійного населення. В гендерному розрізі вирізняється Одеська область, в якій відбулося зростання населення чоловічої статі за досліджуваний період, а щодо чисельності населення жіночої статі, то характерним є зменшення чисельності жінок в усіх трьох областях Причорноморського регіону.

Здійснено оцінку соціального становища регіонів України в розрізі методики визначення індексу людського розвитку, табл. 2. В 2016 році трійку регіонів лідерів за рівнем злочинності склали: Тернопільська, Івано-Франківська та Закарпатська області, а найнижчий рівень злочинності був у Запорізькій області. За рівнем захворюваності активного туберкульозу, до трійки найбільш ризикованих областей потрапили: Чернівецька, Харківська, тернопільська області, а найнижчий рівень даного виду захворювань спостерігався у Одеській області. За рівнем захворюваності алкоголізмом і алкогольними психозами, розладами психіки та поведінки внаслідок вживання наркотиків та інших психоактивних речовин лідерами серед областей стали: Харківська, Запорізька та Чернівецька області, а найнижчий рівень даного типу розладів спостерігався в Київській області. За показником кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування трійку лідерів склали області: Львівська, Івано-Франківська та Тернопільська області, а найнижчий рівень даного показника був у Кіровоградській області. За рівнем підліткової народжуваності до регіонів-лідерів увійшли: Львівська, Сумська та Волинська області, а найнижчий рівень підліткової народжуваності був у Закарпатській області. Що стосується рівня самогубств, то до регіонів-лідерів увійшли: Львівська, Харківська і Тернопільська області. Найнижчий рівень самогубств у 2016 році був у Херсонській області. Проведені дослідження дозволили на підставі визначених тенденцій показників соціально-економічного розвитку здійснити комплексну оцінку соціально-економічного потенціалу регіонів України, визначити міжрегіональні нерівності економічного розвитку та оцінити рівень соціалізації регіонів.

Визначено трійку регіонів із найкращим соціальним станом за методикою визначення Індексу людського розвитку склали: Тернопільська, Чернівецька та Львівська області. Найгірша ситуація із соціальним становищем у 2016 році спостерігалася у Кіровоградській області. Таким чином, уряду та місцеві владі Кіровоградської області необхідно звернути увагу на соціальне становище та розробити низку заходів щодо покращення ситуації із рівнем злочинності, із захворюваністю та психологічною підтримкою незахищених верств населення, із вихованням молоді.

Проаналізовано зміни структурних часток валового регіонального продукту у загальному підсумку. Найінтенсивнішим нарощуванням структурної частки валового регіонального продукту у загальному підсумку за

досліджуваний період 2010-2016 роки характеризуються м. Київ (+3,8%), далі йдуть наступні області: Київська (+1,3%), Львівська (+1,2%), Вінницька (+1,0%), Полтавська (+0,9%), Тернопільська (+0,6%), Запорізька (+0,6%), Кіровоградська (0,5%), Хмельницька (+0,4%), Чернігівська (+0,4%), Житомирська (+0,3%), Івано-Франківська (+0,3%), Миколаївська (+0,3%), Сумська (+0,3%), Херсонська (+0,3%), Волинська (+0,2%), Рівненська (+0,2%), Одеська (+0,1%), Тернопільська (+0,1%), Чернівецька (+0,1%). Закарпатська область не змінила структурної частки валового регіонального продукту у загальному підсумку за досліджуваний період 2010-2016 роки, вона залишилася на рівні 1,4% до загального підсумку. Решта областей продемонстрували структурні зрушення в бік зменшення частки валового регіонального продукту у загальному підсумку: Донецька (-5,9%), Луганська (-2,9%), Дніпропетровська (-0,3%), Черкаська (-0,1%).

Таблиця 2 - Характеристики соціального становища регіонів України

	Блоки та показники	Джерело інформації	Характер впливу на людський розвиток	Стандарт-не значення	Вага
Соціальне становище					
1	Коефіцієнт злочинності (кількість зареєстрованих злочинів на 100 тис. населення) (K_1)	Поточна статистика	Дестимулятор	400	0,2186
2	Кількість хворих із вперше встановленим діагнозом активного туберкульозу (на 100 тис. населення) (K_2)	Поточна статистика	Дестимулятор	40,0	0,2210
3	Кількість хворих із вперше встановленим діагнозом алкоголізму і алкогольних психозів, розладу психіки та поведінки внаслідок вживання наркотиків та інших психоактивних речовин (на 100 тис. населення) (K_3)	Поточна статистика	Дестимулятор	50,0	0,1778
4	Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (на 100 тис. дітей у віці 0-17 років) (K_4)	Поточна статистика	Дестимулятор	400	0,1708
5	Коефіцієнт підліткової народжуваності (кількість дітей, народжених дівчатами у віці 15-17 років, на 10 тис. дівчат відповідного віку) (K_5)	Поточна статистика	Дестимулятор	6,0	0,0728
6	Кількість померлих від навмисного самоушкодження (на 100 тис. населення) (K_6)	Поточна статистика	Дестимулятор	7,0	0,1390

Побудовано регресійне рівняння залежності валового регіонального продукту від величини індексу соціального становища, індексу умов праці та індексу стану освіти у вигляді:

$$y = -1390030 + 44783,83x_1 + 727667,5x_2 + 1248748x_3$$

Дослідження показали, що зростання величини індексу соціального становища на 0,01 одиницю впливає на зростання валового регіонального продукту відповідно на 447,8383 млн грн; зростання величини індексу умов праці на 0,01 одиницю впливає на зростання валового регіонального продукту відповідно на 7276,675 млн грн; зростання величини індексу стану освіти на 0,01 одиницю впливає на зростання валового регіонального продукту відповідно на 12487,48 млн грн.

В результаті подальшого розгляду тенденцій змін валового регіонального продукту, соціального становища, умов праці та стану освіти можливо стверджувати, що на 61% варіація валового регіонального продукту в розрізі регіонів України залежить від соціального становища, умов праці та стану освіти в регіоні і ця залежність може бути представлена у вигляді лінійної функції. Використання різних наукових підходів для моделювання залежності валового регіонального продукту від соціальних умов, умов праці та стану освіти завжди дає рівень тісноти зв'язку понад 30%, що дає підстави стверджувати про тісну кореляцію між соціальними та економічними характеристиками регіонів України.

У четвертому розділі **«Концептуальні підходи до формування економічного розвитку регіону в умовах соціалізації»** визначені можливості імплементації досвіду соціального розвитку країн ЄС у вітчизняну практику, досліджена політика структурної економічної оптимізації розвитку регіонів в умовах соціалізації, надана оцінка ефективності регіональної політики у сфері соціалізації.

Доведено, що прагнучі стати членом європейського співтовариства, Україна повинна чітко осмислювати необхідність зміни пріоритетів соціальної політики та формувати власну модель соціального розвитку з урахуванням її адаптації до сучасних тенденцій, дотримуючись при цьому базових європейських принципів справедливості, уникнення дискримінації та забезпечення сталого розвитку. Обґрунтовано концептуальні підходи до формування економічного розвитку регіону в умовах соціалізації із врахуванням досвіду країн ЄС, сучасного стану і структурних трансформацій економіки та базових потреб населення регіону. Зазначено, що одним з пріоритетних напрямів соціалізації економічного розвитку України повинна стати соціально-економічна модернізація, що базується на основних положеннях угоди про асоціацію з ЄС та враховує особливості історичного розвитку, наявний потенціал, потреби населення та національні стратегічні цілі, рис. 4. На підставі узагальнення Європейського досвіду у сфері формування та реалізації соціальної стратегії а також враховуючи міжнародні зобов'язання України у сфері соціальної політики та забезпечення соціальних стандартів, систематизовано провідні напрямки соціалізації економіки України, що сприятимуть адаптації соціальних процесів до європейських стандартів за такими напрямками: забезпечення прав людини та рівноправного доступу до державних послуг (освіти, культури, охорони здоров'я); забезпечення соціальної справедливості; пріоритетне інвестування в людський розвиток; сприяння зайнятості населення та розвитку підприємництва.

Рис. 4 - Провідні напрями соціалізації економіки України у відповідності з угодою про асоціацію з ЄС

Доведено, що в сучасних умовах розвитку нашої країни, зростає роль регіонів у забезпеченні соціального розвитку населення. При цьому, зважаючи на особливості природного, економічного, соціального та фінансово-інвестиційного потенціалу, виникає потреба у розробці диференційованого набору інструментів та стимулів за допомогою яких в умовах розширення повноважень місцевих органів влади та управління забезпечуватиметься стійкий економічний розвиток та гарантування соціальних стандартів. З цією

метою обґрунтовано методичний підхід щодо оцінювання рівня залежності соціальних показників у регіоні від факторів національного рівня, що дозволяє визначати сильні та слабкі сторони соціального розвитку на рівні регіону а також внутрішні можливості щодо мобілізації додаткових ресурсів соціального забезпечення.

Використовуючи розроблений методичний підхід, розраховано ступінь залежності регіонів України від загальних тенденцій національної економіки за рівнем тривалості життя при народженні, доходів населення та зайнятості. На підставі проведених розрахунків зроблено висновок про відносну конвергентність показника тривалості життя при народженні серед регіонів України та його відносно збалансовану залежність від внутрішньо регіональних та національних чинників. Натомість диференціація доходів та рівня зайнятості населення серед регіонів показує значну залежність даних показників від факторів регіонального розвитку. Найбільший рівень регіональної соціалізації за доходами громадян та зайнятістю характерний для м. Київ (0,5%), Одеської (0,4%), Херсонської (0,2), Запорізької (0,2) та Дніпропетровської областей (0,2%). У той же час станом на кінець 2016 року найвищий рівень залежності показників зайнятості та доходів населення від стану національної економіки спостерігається в Донецькій (-6%) та Луганській областях (-5,2%), що пояснюється втратою частини територій, проведенням військових операцій та відповідним зниженням економічного потенціалу.

На основі послідовного відбору показників з використанням функції *MS Excel PEARSON* отримано показники відносної залежності соціальних факторів від бюджетних та економічних чинників регіонального впливу, що проілюстровано в таблиці 3. Встановлено, що показник тривалості життя при народженні демонструє незначну залежність від факторів фінансово-економічного стану регіону, що пояснюється насамперед екстраполяційним характером його розрахунку та високою залежністю від демографічної ситуації, рівня медичного обслуговування та стану екології.

Основними напрямками регіональної політики у сфері збільшення очікуваної тривалості життя при народженні є сприяння доступності медичних послуг та підвищення їх якості, ефективна політика у сфері продовольчої безпеки, поліпшення екологічної ситуації та заходи непрямої мотивації народжуваності. До заходів непрямої мотивації народжуваності в регіоні можна віднести розвиток закладів дошкільної освіти, додаткову допомогу багатодітним сім'ям, методи соціальної пропаганди тощо.

Встановлено, що найвищий рівень залежності середньодушових доходів населення та розміру валового внутрішнього продукту (0,97), доходів місцевого бюджету (0,86) та обсягу капітальних інвестицій (0,63), що є природним та підтверджує значну роль економіки регіону у сфері забезпечення зростання доходів громадян. Натомість, не значна залежність між доходами населення (0,46) та розмірами субвенцій з державного бюджету засвідчує послаблення даного інструменту в системі забезпечення зростання добробуту громадян. Відносно висока кореляція спостерігається між рівнем зайнятості населення та доходами місцевого бюджету (0,68), валовим регіональним продуктом (0,63) та

інвестиціями (0,57), що підтверджує тісний зв'язок між зайнятістю населення та основними фінансово-економічними параметрами розвитку регіонів.

Таблиця 3 - Коефіцієнти кореляції соціального стану та фінансово-економічних факторів розвитку регіонів України

Показники		Доходи бюджету у розрахунку на 1 особу, млн. грн. без трансфертів	Субвенції з державного бюджету у розрахунку на 1 особу, грн	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн.	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу, грн.
		X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Тривалість життя при народженні, роки	у ₁	0,12	0,43	0,22	-0,14
Середньодушові доходи населення, грн.	у ₂	0,86	0,46	0,97	0,63
Рівень зайнятості, %	у ₃	0,68	-0,38	0,63	0,57

Обґрунтовано концептуальні підходи та розроблено відповідний розрахунково-аналітичний інструментарій дослідження ефективності соціалізації регіонального розвитку з позиції задоволення суспільних та індивідуальних потреб населення. Систематизовано основні критерії задоволення потреб та показники їх ідентифікації згідно з теорією мотивації А. Маслоу, рис. 5.

Запропоновано алгоритм оцінювання ефективності регіональної політики у сфері соціалізації крізь призму її відповідності щодо задоволення базових потреб, що слугують мотиваційними чинниками поведінки й розвитку людини та виступають основними каталізаторами соціальних процесів.

На підставі розроблених методичних підходів здійснено оцінювання ефективності процесів соціалізації у розрізі областей Причорноморського регіону, що дозволило визначити рівень соціального забезпечення розвитку регіону за рівнями задоволення базових потреб та соціальних потреб вищого рівня, ідентифікувати основні проблеми соціальної сфери та шляхи їх вирішення. Проведені розрахунки засвідчили відносний рівень конвергенції за більшістю показників соціальної політики по Причорноморському регіону. Крім того за переважною кількістю критеріїв у 2016 році області покращили свої позиції у національному рейтингу порівняно з показниками 2010 року, що є свідченням ефективної регіональної соціально-економічної політики. Разом з цим, слабкою стороною в межах регіону є недостатній розвиток інноваційної діяльності, що знижує можливості населення до реалізації інтелектуальних та креативних здібностей і створює перешкоди щодо можливостей реалізації потреб у самовдосконаленні.

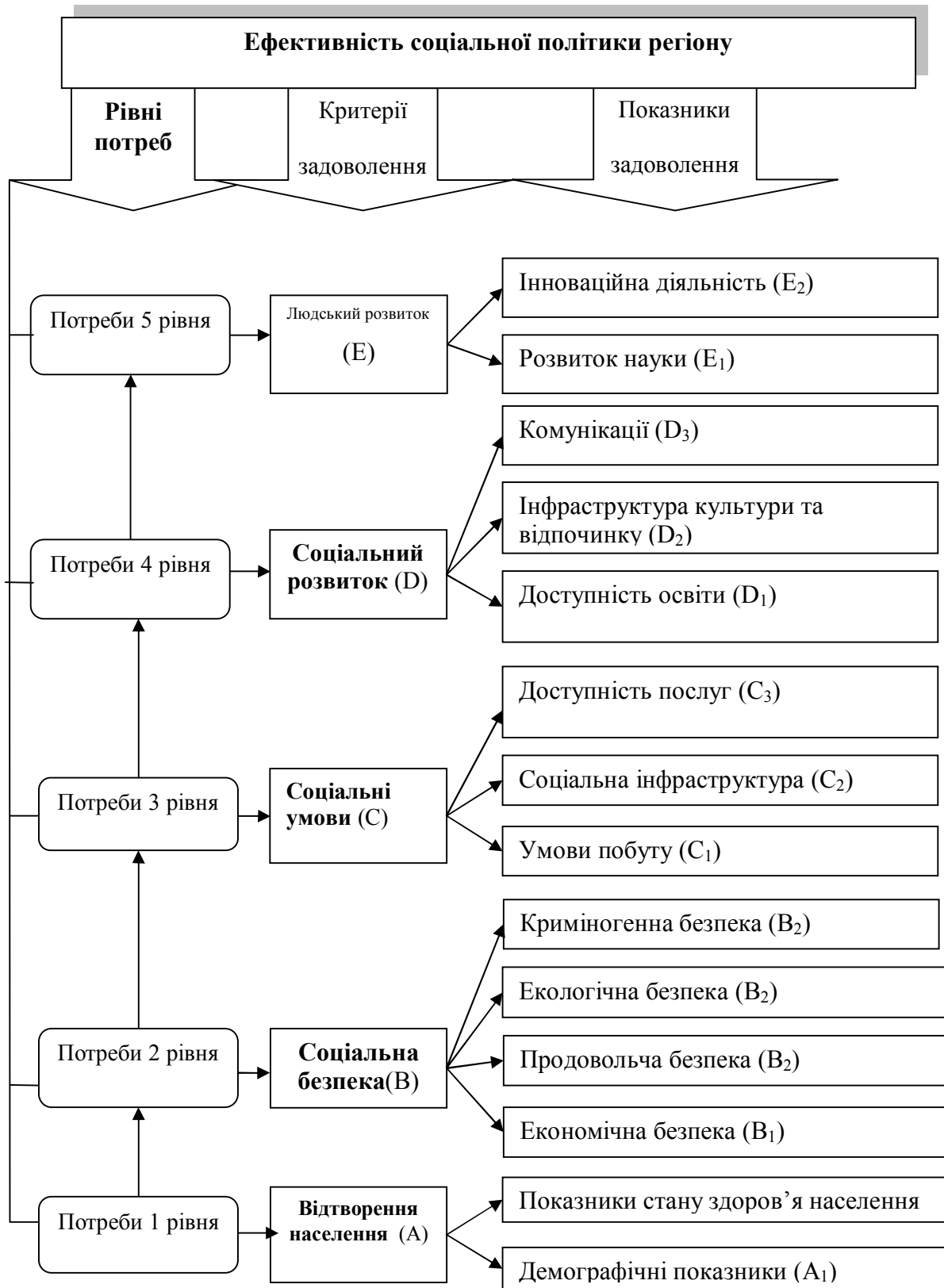

Рис. 5 - Система показників ефективності соціальної політики регіону у контексті задоволення потреб людини

Обґрунтовано, що важливим напрямком регіональної політики у сфері соціалізації є розроблення регіональної стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності, всебічна підтримка розвитку інноваційних ініціатив та поступовий

перехід до інноваційної моделі сталого розвитку, що створить умови для відповідного формування людського потенціалу та його ефективного використання в межах Причорноморського регіону.

У п'ятому розділі **«Стратегічні орієнтири формування економічного розвитку регіону в умовах соціалізації»** встановлені інноваційні засади соціалізації регіонального розвитку в умовах трансформації соціально-економічних систем, досліджені фінансові механізми соціально-орієнтованої моделі регіонального розвитку, визначені концептуальні підходи до формування та реалізації стратегії економічного розвитку регіону в умовах соціалізації.

У процесі дослідження доведено, що сучасний стан соціальної сфери у більшості регіонів України свідчить про недосконалість традиційних підходів до управління регіональним розвитком та його невідповідності сучасним реаліями швидких змін. Соціальні трансформації, зумовлені розвитком нових технологій, комунікацій та стрімким поширенням інформації вимагають адаптації соціальних та економічних процесів до нових умов на основі широкого впровадження інновацій в сферу управління регіональним розвитком, удосконалення механізмів фінансування соціальної сфери та активного застосування інноваційних соціальних технологій в усіх сферах життєдіяльності населення.

Визначено, що однією з базових умов формування та розвитку людського потенціалу у регіоні, що виступає ключовою метою соціалізації та водночас рушійною силою розвитку економіки є формування ефективної інноваційної системи. Узагальнення провідних досліджень у сфері формування та розвитку регіональних інноваційних систем дозволило сформулювати модель регіональної інноваційної системи з позиції соціалізації, визначити роль та види соціальних компонентів (людський потенціал, управлінські компетенції, соціальні комунікації та взаємодія, інноваційна культура) що сприяють її ефективному функціонуванню та напрямки впливу на розвиток соціально-економічних процесів у регіоні.

Досліджено сучасний стан і напрямки розвитку інноваційних процесів у Причорноморському регіоні та їх вплив на соціальний розвиток, табл. 4. Визначено, що в цілому, тенденції у сфері інноваційної активності підприємств Причорноморського регіону є позитивними, про що свідчить зростання обсягів фінансування інноваційної діяльності (у середньому по регіону за період 2010-2017 спостерігається 72% зростання); збільшення частки інноваційно-активних підприємств, що у середньому перевищує загальнонаціональний показник (16%); підвищення інноваційної активності в напрямку впровадження нових технологічних процесів та збільшення кількості видів інноваційної продукції. Разом з цим, проведений аналіз дозволив зробити висновки про те, що на сьогодні не зважаючи на значний науково-технічний потенціал та наявність діючих інвестиційних проектів у різних сферах економіки, говорити про розвинену інноваційну систему у межах будь-якої з областей регіону передчасно. Зокрема, не виявлено стійких зв'язків між інноваційною активністю та розвитком соціальних процесів в регіоні, а скорочення

чисельності працівників, що задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок у всіх областях Причорноморського регіону (у середньому на 56%) та низький рівень державної (у тому числі регіональної) підтримки інноваційної діяльності свідчать про відсутність стійких взаємин у трикутнику «влада - бізнес - освіта і наука».

Таблиця 4 - Інноваційна активність підприємств у розрізі областей

Причорноморського регіону

Період	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Кількість впроваджених нових технологічних процесів, одиниць	у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих	Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції, одиниць	у т.ч. нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
Одеська область						
2010	12,9	37	27	72	4	0,8
2011	12,8	31	22	82	12	2,2
2012	14	35	28	108	8	3,6
2013	11,3	24	20	87	9	3,6
2014	9,8	30	11	82	7	2,4
2015	17,2	26	15	58	10	1,2
2017	15,3	50	42	53	15	0,3
Приріст 2017/2010	2,4	13	15	-19	11	-0,5
Миколаївська область						
2010	9,1	30	11	41	15	8,5
2011	9,7	36	9	34	13	3,3
2012	13,8	29	1	61	15	0,9
2013	11,7	13	0	268	9	3
2014	10,1	35	5	68	7	1,5
2015	23,7	13	3	28	4	0,3
2017	17,2	29	0	19	4	0
Приріст 2017/2010	8,1	-1	-11	-22	-11	-8,5
Херсонська область						
2010	11,3	17	5	71	22	6,2
2011	11,9	78	1	146	49	4,9
2012	12,3	37	34	95	32	5,6
2013	13,3	121	103	157	36	4
2014	10,8	181	97	153	17	5,4
2015	20,71	25	12	41	12	1,42
2017	15,5	24	12	80	5	5,5
Приріст 2017/2010	4,2	7	7	9	-17	-0,7

Доведено, що одним з шляхів соціально-економічного розвитку регіону, який має виняткове значення для забезпечення соціально-орієнтованої інноваційної моделі регіонального розвитку є формування регіональних та міжрегіональних кластерів. Вони стають своєрідним центром інноваційного

розвитку, на базі якого здійснюється структуризація економічного простору, формується специфічна система обміну інформацією завдяки чому вирішується широкий спектр проблем місцевого значення.

Систематизовано основні напрямки соціальних інновацій, впровадження яких сприятиме процесам успішної соціалізації розвитку регіону, серед найбільш перспективних виділено: соціальні інновації у сфері освіти, інновації у сфері виховання, інновації у сфері зайнятості, соціальні інновації у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги, інновації у сфері підприємництва та управління на рівні територіальних громад. Наголошено, що одним з найвагоміших бар'єрів на шляху соціально-орієнтованої моделі розвитку економіки в нашій країні є недостатній рівень фінансового забезпечення соціальної сфери, що у поєднанні з неефективним механізмом формування і розподілу фінансових ресурсів призвів до негативних соціальних наслідків, зубожіння значної частини населення та деградації соціальних інституцій.

Окреслено основні проблеми у сфері фінансового забезпечення соціалізації регіонального розвитку в умовах запровадження реформи децентралізації, серед яких: збільшення обсягів фінансових повноважень у сфері фінансування соціальних послуг та інфраструктури на рівні регіонів при недостатньому обсязі фіскальних інструментів наповнення місцевих бюджетів, непрозорі механізми міжбюджетних трансфертів, стрімке зростання комунальних платежів, пов'язаних із зростанням цін на енергоносії та видатків у сфері соціальної допомоги, зокрема субсидій. Зазначено, що основним шляхом вирішення вказаних проблем є удосконалення фінансового механізму забезпечення соціальної сфери регіону.

На основі узагальнення проведених досліджень уточнено визначення механізму фінансового забезпечення соціально-орієнтованого регіонального розвитку, під яким пропонується розуміти комплексну систему горизонтальних та вертикальних фінансових відносин, що сприяє формуванню оптимально поєднаних та економічно збалансованих джерел і напрямків фінансування соціальних потреб населення у відповідності з державними стандартами та цілями соціально-економічного розвитку регіону.

Обґрунтовано основні напрямки удосконалення механізму фінансового забезпечення соціально-орієнтованого регіонального розвитку, що ґрунтуватиметься на збалансуванні бюджетних та позабюджетних джерел фінансування, оптимізації доходів та видатків бюджетної сфери і фонду соціального розвитку регіону й удосконалення механізмів контролю фінансових процесів на засадах впровадження відповідних нормативів і стандартів та принципів партисипативної участі громадян у процесах формування регіональних соціальних програм і контролю розподілу бюджетних коштів на їх реалізацію. Визначено засадничі принципи та концептуальні підходи до формування та реалізації стратегії економічного розвитку в умовах соціалізації. Зазначено, що у контексті стратегічного процесу регіонального розвитку важливим засобом, що сприятиме збалансуванню наявних ресурсів, заходів та інструментів досягнення

соціальних і економічних цілей в умовах змінного середовища є розроблення стратегії соціалізації.

Розроблено модель стратегії соціалізації, що визначає її місце в системі стратегічного забезпечення функціонування регіонального господарства як інтегрованого елементу регіонального розвитку та систематизовано основні складові, що включають: напрям дій (соціальні пріоритети), спосіб дій (соціальне проектування) та інструменти реалізації (соціальна політика) (рис 7).

Рис.7 - Модель формування стратегії соціалізації регіону

Удосконалено модель стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону, що передбачає змішаний підхід до формування соціальних планів на основі між функціональної координації «зверху» та «знизу», що дозволяє з одного боку врахувати об'єктивні тенденції й закономірності стратегічного розвитку регіону в умовах реалізації державної соціальної політики, а з іншого - більш ефективно визначати напрямки та способи досягнення цілей, виходячи з наявних соціальних потреб, проблем та ресурсів і базується на функціонуванні оптимізованої на засадах реінжинірингу моделі управління соціальною сферою, рис. 8.

Вирішення соціальних проблем регіону в умовах нестабільності соціально-економічних процесів, що є характерними для нашої держави та,

відповідно, забезпечення сталого розвитку регіону і соціальної сфери задля гарантування відповідних стандартів життя вимагає перегляду насамперед організаційної структури управління соціальною сферою на засадах впровадження елементів реінжинірингу.

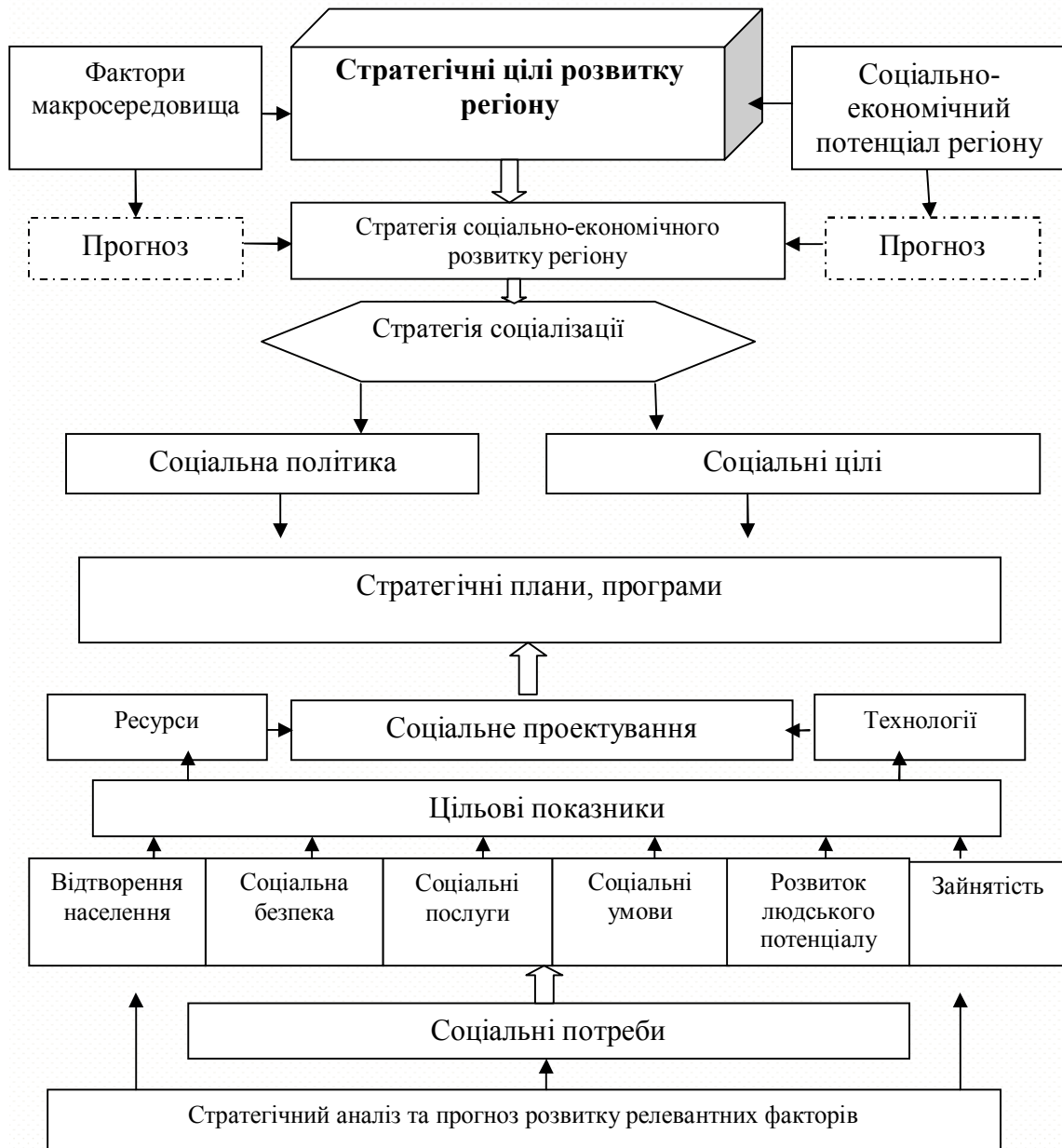

Рис. 8. Модель стратегічного планування соціального розвитку регіону

Запропоновано методичні підходи до оптимізації системи адміністрування соціальних процесів на засадах реінжинірингу, визначено перелік основних, забезпечувальних й управлінських процесів і технологій, основні принципи, переваги та ризики зміни традиційної архітектури управління.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове

вирішення актуальної наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і наданні практичних рекомендацій щодо формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації. Це дозволило зробити такі висновки концептуального, методологічного і науково-прикладного характеру:

1. В результаті дослідження доведено, що соціалізація є довготривалим процесом, в якому задіяна складна сукупність взаємозв'язків між державою, її інституціями та індивідами. Головною метою соціалізації економіки на макро та мезо рівні є створення підвалин для реалізації якісних зрушень в системі споживання різних категорій населення, структурі попиту та пропозиції, якісних на кількісних умовах життя населення. Запропоновано авторське трактування поняття стратегії соціалізації регіону, згідно з яким це - унікальне поєднання нормативно-правових, організаційно-адміністративних, гуманітарно-пропагандистських, економічних та науково-технічних заходів, комплексна реалізація яких сприятиме досягненню цілей соціального розвитку, відтворення населення та забезпечення високої якості життя й вирішенню соціальних проблем регіону у довгостроковій перспективі.

2. Визначено, що сучасна інтеграція економіки з іншими галузями суспільних наук, головним чином психологією та соціологією, відносить конвергенцію до процесу взаємного уподібнення країн, враховуючи сфери існування індивіда і суспільства. Простір функціонування індивіда і суспільства складається з: біологічної сфери і природи, що охоплює природні умови, в яких протікає життя, тривалість життя, якість природного середовища; матеріальної сфери (економічної та споживчої), пов'язаної в тому числі з рівнем і структурою споживання, доходів, а також продуктивності на душу населення, економічною зрілістю держави та усталеною системою формальних інститутів, що забезпечують, наприклад охорону життя й правову систему (яка стосується власності, свободи, працівників і роботодавців); інтелектуальної сфери, про яку свідчить рівень знання (рівень і структура освіти), технології (рівень розвитку дослідного сектору та інновацій); духовної і суспільної сфери, яка охоплює аксіологічну систему, тобто усталені моральні цінності, етику, неформальні норми суспільного життя; сфера політики. Визначено, що конвергентна модель регіонального розвитку – це система збалансованих і узгоджених інтересів і дій урядових, регіональних і підприємницьких суб'єктів управління виробничою і соціальною, фінансовою та інвестиційною сферами регіональної економіки, спрямованих на оптимізацію пропорцій капіталу, зайнятості, продукту і грошей із метою забезпечення їх збалансованого і стабільного розвитку.

3. Встановлено, що комплексна оцінка соціально-економічного розвитку регіонів проводиться за результатами аналізу соціально-економічного становища відповідних регіонів з метою своєчасного виявлення негативних тенденцій та забезпечення оперативного прийняття управлінських рішень. Для оцінки рівня соціально орієнтованого розвитку вважаємо за доцільне використовувати систему показників згрупованих за групами економічного та соціального розвитку регіону. Доведено, що у рамках конвергенції регіонального розвитку можна розглядати також номінальну конвергенцію. В

економічному аналізі, що стосується розвитку грошових ринків, в основному в європейських країнах, цей вид конвергенції пов'язаний насамперед з критеріями конвергенції, що були сформульовані у Маастрихтському договорі Європейського Союзу. Саме він орієнтується на досягнення подібності між країнами ЄС у серії рівнів інфляції, відсоткових ставок, а також грошових агрегатів.

6. Обґрунтовано методичний підхід та розроблено відповідний аналітичний інструментарій оцінювання рівня залежності процесів соціального розвитку регіонів від дії факторів національного рівня. Підхід базується на поєднанні інтегрального методу та оцінки структурних динамічних зрушень соціального становища і соціального розвитку за обраною групою показників та їх порівняння на національному й регіональному рівні. Практичне використання запропонованого підходу дозволило дослідити ступінь залежності окремих показників соціального розвитку регіонів України від дії факторів макро- та мезосередовища, виявити рівень конвергенції окремих соціальних показників та ідентифікувати процеси, що корелюють із економічним розвитком територій. В процесі проведеного аналізу встановлено відносну конвергентність показника тривалості життя при народженні серед регіонів України та його відносно збалансовану залежність від внутрішньо регіональних та національних чинників. Натомість диференціація доходів та рівня зайнятості населення серед регіонів засвідчила значну залежність даних показників від факторів регіонального розвитку. Найбільший рівень регіональної соціалізації за доходами громадян та зайнятістю характерний для м. Київ (0,5%), Одеської (0,4%), Херсонської (0,2), Запорізької (0,2) та Дніпропетровської областей (0,2%). У той же час станом на кінець 2016 року найвищий рівень залежності показників зайнятості та доходів населення від стану національної економіки спостерігається в Донецькій (-6%) та Луганській областях (-5,2%), що пояснюється втратою частини територій, проведенням військових операцій та відповідним зниженням.

7. Обґрунтовано концептуальні засади та розроблено алгоритм і відповідний розрахунково-аналітичний інструментарій оцінювання ефективності регіональної політики у сфері соціалізації крізь призму її відповідності задоволенню базових соціальних потреб, що слугують мотиваційними чинниками поведінки й розвитку людини та виступають основними каталізаторами соціальних процесів. Проведені розрахунки підтвердили відносний рівень конвергенції за більшістю критеріїв соціальної політики у межах регіону, серед яких показники: соціальної безпеки (рівень конвергенції близько 70%) соціальних умов (60%) та соціального розвитку (73%). Крім того, за переважною кількістю критеріїв у 2016 році області покращили свої позиції у національному рейтингу порівняно з показниками 2010 року, що є свідченням ефективної регіональної соціально-економічної політики. Спільними для областей регіону є недоліки соціальної політики, які проявляються у низькому рівні задоволення базових потреб життєдіяльності зокрема в якості охорони здоров'я та соціального захисту, що негативно впливає на стан демографічної ситуації та недостатній розвиток інноваційної

діяльності, що знижує можливості населення до реалізації інтелектуальних та креативних здібностей і створює перешкоди щодо можливостей реалізації потреб у самовдосконаленні.

8. Виявлено основні шляхи та розроблено практичні рекомендації щодо модернізації вітчизняної соціальної політики у напрямку підвищення соціальних стандартів, впровадження інноваційних технологій в управління соціальними процесами та диверсифікації джерел фінансування соціальної сфери, реалізація яких дозволить наблизити рівень соціального забезпечення до європейських вимог та сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України, у тому числі з виконання підписаного договору про асоціацію є ЄС. Систематизовано провідні напрямки соціалізації економіки України, що сприятимуть адаптації соціальних процесів до європейських стандартів за такими напрямками: забезпечення прав людини та рівноправного доступу до державних послуг (освіти, культури, охорони здоров'я); забезпечення соціальної справедливості; пріоритетне інвестування в людський розвиток; сприяння зайнятості населення та розвитку підприємництва.

9. Розроблено модель стратегії соціалізації, що визначає її місце в системі стратегічного забезпечення функціонування регіонального господарства як інтегрованого елементу регіонального розвитку та систематизовано основні складові, що включають: напрям дій (соціальні пріоритети), спосіб дій (соціальне проектування) та інструменти реалізації (соціальна політика). Розвинуто концептуальні підходи до її формування і реалізації, що базуються на пошуку найбільш оптимальних способів поєднання економічних і соціальних важелів та інноваційних підходів до управління соціальною сферою у регіоні на засадах проблемно-цільового методу та процесно-орієнтованого підходу, що дає можливість оптимізувати процеси реалізації пріоритетних завдань соціального розвитку у сфері соціального забезпечення, соціального розвитку, зайнятості населення, поліпшення соціальних умов та підвищення якості соціальних послуг, забезпечення відтворення населення та зміцнення соціальної безпеки.

10. Визначено основні напрямки соціальних інновацій, впровадження яких сприятиме процесам успішної соціалізації розвитку регіону в умовах сучасних трансформацій, серед найбільш перспективних виділено: соціальні інновації у сфері освіти, інновації у сфері виховання, інновації у сфері зайнятості, соціальні інновації у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги, інновації у сфері підприємництва та управління на рівні територіальних громад. Зазначено, що однією з базових умов формування та розвитку людського потенціалу у регіоні, яка виступає ключовою метою соціалізації та водночас рушійною силою розвитку економіки є формування ефективної інноваційної системи. Узагальнення наукових досліджень у сфері формування та розвитку регіональних інноваційних систем дозволило сформулювати модель регіональної інноваційної системи з позиції соціалізації, визначити роль та види соціальних компонентів (людський потенціал, управлінські компетенції, соціальні комунікації та взаємодія, інноваційна

культура) що сприяють її ефективному функціонуванню та напрямки впливу на розвиток соціально-економічних процесів у регіоні.

11. Обґрунтовано напрями удосконалення фінансового механізму у сферах формування, розподілу та контролю фінансових потоків соціального забезпечення і розвитку, серед яких: визначення пріоритетів соціального забезпечення, відповідних стандартів і нормативних показників витрачання бюджетних ресурсів, активізація пошуку та розроблення механізмів залучення додаткових джерел фінансування окремих соціальних проектів і програм, підвищення рівня адресності соціальних допомог, удосконалення механізмів контролю фінансових процесів на засадах впровадження принципів партисипативної участі громадян у процесах формування регіональних соціальних програм і контролю розподілу бюджетних коштів на їх реалізацію. Фінансовий механізм забезпечення соціальної сфери регіону повинен базуватися на засадах: розширення повноважень місцевих органів влади у сфері фіскальної політики та диверсифікації джерел неподаткових надходжень, оптимізації механізмів соціального забезпечення та впровадження адресної допомоги, концентрації бюджетної політики на визначених потребах і пріоритетах соціального розвитку території.

12. Удосконалено науково-практичні підходи до стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону, що передбачає змішаний підхід до формування соціальних планів на основі між функціональної координації «з верху» та «з низу», що дозволяє з одного боку врахувати об'єктивні тенденції й закономірності стратегічного розвитку регіону в умовах реалізації державної соціальної політики, а з іншого - більш ефективно визначати напрямки та способи досягнення цілей, виходячи з наявних соціальних потреб, проблем та ресурсів і базується на функціонуванні оптимізованої на засадах реінжинірингу моделі управління соціальною сферою. Додатковою перевагою використання запропонованого автором підходу є також підвищення гнучкості процесів соціалізації за рахунок більш чіткого спрямування на задоволення потреб мешканців території, місцевого бізнесу та впровадження окремих інноваційних технологій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Гуріна О.В. Економічний розвиток регіону в умовах соціалізації: теоретико-методологічні підходи, детермінанти виміру та механізми активації. Монографія. – Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2017. – 336 с. (23,7 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

2. Гуріна О.В. Управління людським потенціалом регіонального рівня в умовах глобальних викликів та загроз / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Економічна та продовольча безпека. – 2016. – Том 4. Вип. 3. – С. 49-54. (загальний обсяг – 0,36 друк. арк., особистий внесок автора – 0,17 друк. арк.):

розкрито вплив управління людським потенціалом на економічний розвиток регіону).

3. Гуріна О.В. Сучасні підходи до формування концепту людського потенціалу / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Економічна та продовольча безпека. – 2016. – Том 4. Вип. 4. – С. 48-52. *(загальний обсяг – 0,29 друк. арк., особистий внесок автора – 0,13 друк. арк.: розкрито роль людського потенціалу в економічному розвитку регіону в умовах).*

4. Гуріна О.В. Сучасний стан людського потенціалу України: регіональний розріз / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки» – 2017. – № 3. – С. 347-360. *(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,48 друк. арк., особистий внесок автора – 0,13 друк. арк.: здійснено аналіз рівня соціалізації економіки та його вплив на регіональний розвиток).*

5. Гуріна О.В. Цілі, принципи та напрямки трансформації регіональних соціально-економічних систем / М.М. Огієнко, О.В. Гуріна, Н.М. Тимченко, Д.Є. Нікон // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки» – 2017. – № 4. – С. 430-439. *(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,44 друк. арк., особистий внесок автора – 0,14 друк. арк.: досліджено особливості регіональних соціально-економічних систем та розкрито їх розвиток в умовах соціалізації).*

6. Гуріна О.В. Експортна орієнтація регіонів як напрям їх економічного розвитку / О.В. Гуріна // Економічна та продовольча безпека. – 2017. – Том 5. Вип. 2. – С. 16-23.

7. Гуріна О.В. Порівняльний аналіз якості життя населення як чинника розвитку людського потенціалу Причорноморського регіону / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Економічна та продовольча безпека. – 2017. – Том 5. Вип. 3-4. – С. 16-23. *(загальний обсяг – 0,41 друк. арк., особистий внесок автора – 0,18 друк. арк.: розкрито ключові пріоритети та інструменти розвитку системи управління соціальними процесами, запропоновано методiku дослідження якості життя населення).*

8. Гуріна О.В. Методологія регіонального розвитку в умовах соціалізації економіки / О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Економічна та продовольча безпека. – 2017. – Том 5. Вип. 1. – С. 59-64. *(загальний обсяг – 0,40 друк. арк., особистий внесок автора – 0,25 друк. арк.: розкрито методологічний базис формування моделі регіонального розвитку в умовах соціалізації економіки).*

9. Гуріна О.В. Впорядкування міграційних процесів в Україні як фактор поліпшення людського потенціалу / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип. 20. – 2017. – С. 752-756. *(загальний обсяг – 0,25 друк. арк., особистий внесок автора – 0,15 друк. арк.: розкрито причини міграційних процесів в регіонах та їх роль в економічному розвитку).*

10. Гуріна О.В. Соціалізація економіки: сутність та категоріальний апарат / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко, Ю.А. Работін // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2017. – Вип. 6. – С. 123-126. *(журнал*

представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,38 друк. арк., особистий внесок автора – 0,09 друк. арк.: запропоновано концептуальні підходи та розроблено модель формування і реалізації стратегії соціалізації економічного розвитку регіону).

11. Гуріна О.В. Дослідження стану та тенденційних трансформацій людського потенціалу в регіоні / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Економіка та держава. – 2018. – № 2. – С. 103-108. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,40 друк. арк., особистий внесок автора – 0,15 друк. арк.: обґрунтовано причини трансформаційних змін та їх вплив на економічний розвиток регіону).

12. Гуріна О.В. Секторальний аналіз активізації регіонального економічного зростання / О.В. Гуріна, Д.Є. Нікон, М.С. Михайлов // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 4. – С. 82-88. (журнал представлено у міжнародних наукометричних базах даних Index Copernicus, SIS, Google Scholar) (загальний обсяг – 0,40 друк. арк., особистий внесок автора – 0,15 друк. арк.: розкрито науково-практичні підходи до формування і реалізації стратегічних планів соціального розвитку регіонів).

13. Гуріна О.В. Передумови та принципи формування моделі стратегічного управління економічним розвитком регіону / Л.П. Рогатіна, О.В. Гуріна, М.С. Михайлов // Агросвіт. – 2018. – № 4. – С. 41-46. (журнал представлено у міжнародних наукометричних базах даних Index Copernicus, SIS, Google Scholar) (загальний обсяг – 0,35 друк. арк., особистий внесок автора – 0,14 друк. арк.: розкрито особливості формування моделі регіонального розвитку в умовах соціалізації економіки).

14. Гуріна О.В. Теоретичні підходи до класифікації факторів розвитку людського потенціалу / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // Інвестиції: практика та досвід – 2018. – № 3. – С. 74-78. (журнал представлено у міжнародних наукометричних базах даних Index Copernicus, SIS, Google Scholar) (загальний обсяг – 0,35 друк. арк., особистий внесок автора – 0,25 друк. арк.: обґрунтовано систему критеріїв та показників оцінювання ефективності реалізації соціальної політики в регіонах).

15. Гуріна О.В. Методичні підходи до оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації / О.В. Гуріна, І.О. Іртищева // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2018. – Вип. 1. – С. 112-118. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,35 друк. арк., особистий внесок автора – 0,20 друк. арк.: обґрунтовано методичний інструментарій дослідження рівня залежності процесів соціального розвитку у регіоні від дії факторів національного рівня).

16. Гуріна О.В. Передумови й напрями розвитку моделі конвергентного регіонального розвитку / О.В. Гуріна // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки» – 2018. – № 1. – С. 247-254. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus).

17. Гуріна О.В. Аналіз стану та структурних тенденцій формування людського потенціалу в регіоні / М.М. Огієнко, О.В. Гуріна // Глобальні та

національні проблеми економіки. – Вип. 22. – 2018. – С. 1066-1073. *(загальний обсяг – 0,45 друк. арк., особистий внесок автора – 0,20 друк. арк.: використано авторський методичний підхід для аналізу структурних тенденцій формування людського потенціалу).*

18. Гуріна О.В. Стратегічний аналіз середовища розвитку людського потенціалу Причорноморського регіону / М.М. Огієнко, О.В. Гуріна // Економіка і суспільство. – Вип. 15. – 2018. – С. 519-527 *(загальний обсяг – 0,41 друк. арк., особистий внесок автора – 0,25 друк. арк.: обґрунтовано аспекти економічного розвитку та їх вплив на формування людського потенціалу).*

19. Гуріна О.В. Методичні підходи до оцінки ефективності регіональної соціальної політики у контексті задоволення суспільних потреб / І.О. Іртищева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки» – 2018. – № 2. – С. 247-254. *(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,45 друк. арк., особистий внесок автора – 0,15 друк. арк.: обґрунтовано та систематизовано підходи до оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації).*

20. Гуріна О.В. Оцінка впливу регіональної економіки на стан соціальної сфери Причорноморського регіону // О.В. Гуріна, Є.Є. Гуріна, Ю.А. Работін // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 30/1. – С. 134-139. *(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,38 друк. арк., особистий внесок автора – 0,12 друк. арк.: обґрунтовано концептуальні засади оцінювання ефективності соціальної політики в регіонах з позиції задоволення базових соціальних потреб).*

21. Гуріна О.В. Можливості імплементації досвіду соціального розвитку країн ЄС у вітчизняну практику / І.О. Іртищева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 20/2. – С. 6-11. *(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,35 друк. арк., особистий внесок автора – 0,17 друк. арк.: систематизовано напрямки соціалізації економіки України, що сприятимуть адаптації соціальних процесів до європейських стандартів).*

22. Гуріна О.В. Методичні підходи до оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації / О.В. Гуріна, І.О. Іртищева // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2018. – Вип. 2. – С. 92-98. *(журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus) (загальний обсяг – 0,38 друк. арк., особистий внесок автора – 0,20 друк. арк.: розвинуто оцінку рівня соціально орієнтованого розвитку, через використання системи показників згрупованих за групами економічного та соціального розвитку регіону).*

Матеріали наукових конференцій:

23. Гуріна О.В. Підходи до оцінки процесів економічного розвитку регіонів в умовах соціалізації / О.В. Гуріна // Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств, Матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. Дніпропетровськ, 23-24 грудня 2015 р. –

Дніпропетровськ: ДДАУ, 2015. – Т. 1. – С. 71-73.

24. Гуріна О.В. Теоретичні аспекти трансформації регіональних соціально-економічних систем / О.В. Гуріна, М.М. Огієнко // IV Міжнародна науково-практична конференція [Глобальний економічний простір: Детермінанти розвитку], (15 грудня 2017 р., м. Миколаїв). – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2017. – С. 119-121. *(загальний обсяг – 0,10 друк. арк., особистий внесок автора – 0,05 друк. арк.: розкрито складові трансформації регіональних соціально-економічних систем)*.

25. Гуріна О.В. Менеджмент відносин з інвесторами: міжнародний, національний та регіональний аспект / О.В. Гуріна, Д.Є. Нікон // Міжнародна науково-практична конференція [Сучасні напрями розвитку ринкової економіки на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості], (6 квітня 2018 р., м. Запоріжжя). – Класичний приватний університет, 2018. – С. 11-13. *(загальний обсяг – 0,10 друк. арк., особистий внесок автора – 0,05 друк. арк.: розкрито складові формування відносин з інвесторами на регіональному рівні)*.

26. Гуріна О.В. Оцінка рівня безробіття та соціальна політика зайнятості населення України / М.М. Огієнко, О.В. Гуріна, А.-М.І. Архангельська // II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція [Фінансове регулювання зрушень у економіці України], 18 квітня 2018 р. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2018. – С. 152-155. *(загальний обсяг – 0,15 друк. арк., особистий внесок автора – 0,06 друк. арк.: розкрито вплив рівня безробіття та соціальна політика зайнятості)*.

27. Гуріна О.В. Особливості регіонального розвитку в умовах соціалізації економіки / О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // I Міжнародна науково-практична конференція [Трансформація національної економіки в контексті реалізації євро інтеграційної стратегії], (24 травня 2018 р., м. Миколаїв). – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2018. – С. 32-35. *(загальний обсяг – 0,15 друк. арк., особистий внесок автора – 0,06 друк. арк.: розкрито науково-практичні підходи до формування і реалізації стратегічних планів соціального розвитку регіонів)*.

28. Гуріна О.В. Інвестиційна активізація галузей як базис регіонального економічного зростання / О.В. Гуріна, Д.Є. Нікон, О.В. Бурцев // International scientific conference The Formation of a Modern Competitive Environment: Integration and Globalization, Part I, May 25, 2018. Greenwich, UK: Baltija Publishing. С. 118-121. *(загальний обсяг – 0,15 друк. арк., особистий внесок автора – 0,05 друк. арк.: розкрито механізми фінансового забезпечення соціального розвитку регіонів в умовах децентралізації)*.

29. Гуріна О.В. Регіональний економічний розвиток через призму активізації експорту / О.В. Гуріна // Міжнародна науково-практична конференція [Модернізація та суспільний розвиток економіки держави та регіонів], (25-26 травня 2018 р., м. Київ). – Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2018. – С. 78-80.

АНОТАЦІЯ

Гуріна О.В. Формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2018.

Дисертацію присвячено розробці теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій з формування моделі економічного розвитку регіону в умовах соціалізації.

Доведено, що соціалізація економіки повинна бути спрямована на виявлення потенціалу людської особистості. Проведений монографічний аналіз терміну «соціалізація» довів, що нам більше імпонують думки авторів, що визначають соціалізацію довготривалим процесом, в якому задіяна складна сукупність взаємозв'язків між державою, її інституціями та індивідами.

Проведені дослідження дозволили на підставі визначених тенденцій показників соціально-економічного розвитку здійснити комплексну оцінку соціально-економічного потенціалу регіонів України, визначити міжрегіональні нерівності економічного розвитку та оцінити рівень соціалізації регіонів України.

Обґрунтовано, що вирішення соціальних проблем регіону в умовах нестабільності соціально-економічних процесів, що є характерними для нашої держави та, відповідно, забезпечення сталого розвитку регіону і соціальної сфери задля гарантування відповідних стандартів життя вимагає перегляду насамперед організаційної структури управління соціальною сферою на засадах впровадження елементів реінжинірингу. Запропоновано методичні підходи до оптимізації системи адміністрування соціальних процесів на засадах реінжинірингу, визначено перелік основних, забезпечувальних й управлінських процесів і технологій, основні принципи, переваги та ризики зміни традиційної архітектури управління.

Удосконалено модель стратегічного планування соціального-економічного розвитку регіону, що передбачає змішаний підхід до формування соціальних планів на основі між функціональної координації «зверху» та «знизу», що дозволяє з одного боку врахувати об'єктивні тенденції й закономірності стратегічного розвитку регіону в умовах реалізації державної соціальної політики, а з іншого - більш ефективно визначати напрямки та способи досягнення цілей, виходячи з наявних соціальних потреб, проблем та ресурсів і базується на функціонуванні оптимізованої на засадах реінжинірингу моделі управління соціальною сферою.

Ключові слова: соціалізація, соціально-економічний розвиток, міграційні процеси, потенціал, ринок праці, концепція розвитку, стратегічне планування.

АННОТАЦИЯ

Гурина А.В. Формирование модели экономического развития

региона в условиях социализации. - Квалификационная научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. - Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2018.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методологических основ и практических рекомендаций по формированию модели экономического развития региона в условиях социализации.

Доказано, что социализация экономики должна быть направлена на выявление потенциала человеческой личности. Монографический анализ термина «социализация» доказал, что нам больше импонируют мысли авторов, определяющих социализацию как длительный процесс, в котором задействована сложная совокупность взаимосвязей между государством, его институтами и индивидами.

Проведенные исследования позволили на основании определенных тенденций показателей социально-экономического развития осуществить оценку социально-экономического потенциала регионов Украины, определить межрегиональные неравенства экономического развития и оценить уровень социализации регионов Украины.

Доказано, что в современных условиях развитой нашей страны, возрастает роль регионов в обеспечении социального развития населения. При этом, учитывая особенности природного, экономического, социального и финансово-инвестиционного потенциала, возникает потребность в разработке дифференцированного набора инструментов и стимулов с помощью которых в условиях расширения полномочий местных органов власти и управления обеспечиваться устойчивое экономическое развитие и обеспечение социальных стандартов. С этой целью обоснован методический подход к оценке уровня зависимости социальных показателей в регионе от факторов национального уровня, позволяющего определять сильные и слабые стороны социального развития на уровне региона а также внутренние возможности по мобилизации дополнительных ресурсов социального обеспечения.

Используя разработанный автором методический подход, рассчитан степень зависимости регионов Украины от общих тенденций национальной экономики по уровню продолжительности жизни при рождении, доходов и занятости. На основании проведенных расчетов сделан вывод об относительной конвергентности показателя продолжительности жизни при рождении среди регионов Украины и его относительно сбалансированную зависимость от внутренних региональных и национальных факторов.

Обоснованы факторы влияния на формирование современного состояния экономического развития регионов Украины, которые разбиты на две группы: дестимуляторы (частые изменения активности капиталов за счет неупорядоченного политического влияния отдельных олигархов; значительная изменчивость инвестиционной активности по различным видам экономической деятельности; неурегулированность рынка труда, в том числе значений отток

рабочей силы за границу диспропорции в конъюнктуре рынков экспортной продукции; постепенная потеря конкурентоспособности отечественной продукции на международных рынках; попытки отечественного бизнеса получить сверхприбыли в сверхкороткие сроки и отсутствие стратегического планирования; ограниченность финансовых возможностей в инновационной деятельности, неправильное использование и недостаточность инвестиционных средств; недостаточная поддержка государственной и региональной власти развитию предпринимательства и инвестиционной активности, низкий уровень социальной защиты работников и населения в целом) и стимуляторы (постепенное приближение органов местной власти к людям за счет децентрализации власти; передача значительного количества полномочий и финансов от государственной власти органам местного самоуправления; повышение политической и социальной активности населения; рост доли местных бюджетов в сводном бюджете Украины; создание и сотрудничество финансово состоятельных местных общин; расширение полномочий местных общин; рост ответственности местных общин; постепенное повышение социальной защиты населения).

Обоснованы основные направления совершенствования механизма финансового обеспечения социально-ориентированного регионального развития, основываться на сбалансировании бюджетных и внебюджетных источников финансирования, оптимизации доходов и расходов бюджетной сферы и фонда социального развития региона и совершенствования механизмов контроля финансовых процессов на основе внедрения соответствующих нормативов и стандартов и принципов партисипативного участия граждан в процессах формирования региональных социальных программ и контроля распределения бюджетных средств на их реализацию.

Обоснованно основополагающие принципы и концептуальные подходы к формированию и реализации стратегии экономического развития в условиях социализации. Отмечено, что в контексте стратегического процесса регионального развития важным средством, которое может способствовать сбалансированию имеющихся ресурсов, мероприятий и инструментов достижения социальных и экономических целей в условиях изменяющейся среде, является разработка стратегии социализации.

Обосновано, что решение социальных проблем региона в условиях нестабильности социально-экономических процессов, характерные для нашего государства и, соответственно, обеспечения устойчивого развития региона, социальной сферы для обеспечения соответствующих стандартов жизни требует пересмотра прежде всего организационной структуры управления социальной сферой на основе внедрения элементов реинжиниринга. Предложены методические подходы к оптимизации системы администрирования социальных процессов на основе реинжиниринга, определен перечень основных, обеспечивающих и управленческих процессов и технологий, основные принципы, преимущества и риски изменения традиционной архитектуры управления.

Усовершенствована модель стратегического планирования социально-

экономического развития региона, предусматривает смешанный подход к формированию социальных планов на основе между функциональной координации «сверху» и «снизу», что позволяет с одной стороны учесть объективные тенденции и закономерности стратегического развития региона в условиях реализации государственной социальной политики, а с другой - более эффективно определять направления и способы достижения целей, исходя из имеющихся социальных потребностей, проблем и ресурсов и базируется на функционировании оптимизации на основе реинжиниринга модели управления социальной сферой.

Ключевые слова: социализация, социально-экономическое развитие, миграционные процессы, потенциал, рынок труда, концепция развития, стратегическое планирование.

SUMMARY

Gurina O.V. Formation of the model of economic development of the region in the conditions of socialization. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Doctor of Economics degree by specialty 08.00.05 - development of productive forces and regional economics. - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2018.

The dissertation is devoted to the development of theoretical and methodological principles and practical recommendations for forming the model of economic development of the region in the conditions of socialization.

It has been proved that the socialization of the economy should be aimed at identifying the potential of the human person. The monographic analysis of the term "socialization" led to the fact that we are more impressed by the thoughts of authors that define socialization as a long-term process involving a complex set of interconnections between the state, its institutions and individuals.

The conducted studies allowed to make a comprehensive assessment of the socio-economic potential of the regions of Ukraine based on certain indicators of socio-economic development indicators, to identify interregional inequalities of economic development and to assess the level of socialization of Ukrainian regions.

It is substantiated that solving social problems of the region in the conditions of instability of socio-economic processes that are characteristic of our state and, accordingly, ensuring sustainable development of the region and social sphere in order to guarantee the corresponding standards of life requires revision of the organizational structure of social sphere management on the basis of implementation of elements of reengineering. The methodical approaches to optimization of the system of administration of social processes on the basis of reengineering are offered, the list of basic, security and management processes and technologies, the main principles, advantages and risks of changing the traditional management architecture are determined.

The model of strategic planning of social and economic development of the region is improved, which involves a mixed approach to the formation of social plans on the basis of functional coordination "from the top" and "from the bottom", which

allows, on the one hand, to take into account objective trends and regularities of strategic development of the region under conditions the implementation of the state social policy, and on the other hand, to more effectively determine the directions and methods of achieving the goals, based on existing social needs, problems and resources and based on the functioning of the based on the reengineering model of social sector management.

Key words: socialization, social and economic development, migration processes, potential, labor market, concept of development, strategic planning.

Підписано до друку 14.09.2018 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 1,9. Зам. № 408.
Наклад 100 прим.

Надруковано з готових оригінал-макетів ФОП Попова Н.М., м. Одеса,
вул. Палубна, 9/4. Тел. 777-80-61